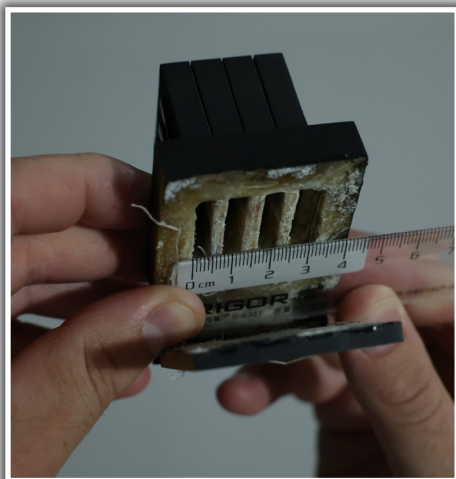

בדיקת תפילין

וכו' וכו', וכמובן שדבר זה קשה לבארו בכתב, וצריכים לשימוש חכמים בזה, לדעת מהו גדר "שחור", ויש בזה דעות שונות בין הפוסקים, וככל שנחמיר יותר בגדר "שחור", כך נמצא יותר פרשיות שנפסלו, נמצא שאין כאן וויכוח מציאותי אלא וויכוח הלכתי, וככל שהמגיה מקל יותר בגדר "שחור", יהיה אצלו נדיר יותר שימצא תפילין שנפסלו, ואילו הטוענים שדבר זה מצוי, הוא לשיטתם שפוסלים צבע שדהה קצת ואינו שחור ממש.

הפסק קטן באמצע האות - האם פוסל?

נידון הלכתי נוסף שאף הוא נוגע לענייננו, הוא הנידון האם הפסק קטן באמצע האות פוסל האות, ונבאר הדברים: כל אות צריכה להיות "גולם אחד", כלומר שלא יהיה הפסק באמצע האות שחוצה את האות לשניים, ובבדיקת תפילין מוצאים פעמים רבות, שקיפול הקלף גרם למחיקת הדיו במקום הקיפול, ונמצאת האות חצויה לשניים, אלא שכאן מתעוררת השאלה מה הדין כאשר הפסק הוא דק מן הדק האם הוא גם בזה נפסלת האות?

הנה, אם הפסק דק כל כך עד שאינו נראה בעין רגילה, אלא רק ע"י זכוכית מגדלת, וודאי שאינו פוסל, לעומת זאת הפסק שנראה בראיה רגילה, אף שהוא דק כחוט השערה, וודאי פוסל, אך יש הפסק שנראה בראיה רגילה רק כאשר מסתכלים מול האור, והוא הנקרא בספרי הפוסקים "נראה נגד השמש", ודעת המשנ"ב (לב, כ"ה, ביאה"ל ד"ה אות אחת, בסוה"ד) שהפסק כזה אינו פוסל,

ראוי או לא רצוי

בדיקת תפילין - הוא נושא ששוררת בו מבוכה גדולה, האם ראוי לבדוק מידי פעם את התפילין? האם יש לחשוש שנפסלו במשך הזמן? או שאדרבא עצם הפתיחה יכולה להזיק לתפילין, ועדיף שלא לבדוקם כלל, ויש בענין שמועות משמועות שונות, זה אומר בכה, וזה בכה, והמבוכה רבה.

עד כמה מצוי שמוצאים בבדיקה שהתפילין פסולות?

והשאלה הראשונה שנשאלת היא, עד כמה מצוי, שימצאו בבדיקה, שהתפילין פסולות?

ולכאורה דבר זה הוא ענין מציאותי שניתן לבירור בקל, שכל בודק תפילין ותיק, שבדק בחייו מאות או אלפי זוגות תפילין, יוכל לענות עד כמה מצוי שתפילין נמצאו פסולות,

אולם למעשה לא די שבירור זה לא נמצא תשובה ברורה, אלא שעוד תגדל המבוכה, משום שגם בקרב מגיחים וותיקים ומנוסים, התשובות חלוקות מקצה לקצה, שיש הטוענים שדבר זה נדיר למאוד, לעומתם בודקי תפילין אחרים טוענים בתוקף שדבר זה הוא לפחות בגדר מיעוט המצוי, ואולי אף חמור מכך.

ולכאורה הוא ענין מציאותי, וכיצד יתכנו דעות שונות כל כך בדבר הנראה לעיניים?

מהו צבע "שחור"?

אולם למעשה אין כאן וויכוח מציאותי אלא מחלוקת הלכתית, משום שהפסול המצוי ביותר בפרשיות תפילין, הוא שהדיו דוהה, והשחרות נחלשת והצבע נהיה נוטה לאפור וכדומה, (דבר זה נוצר בעיקר ע"י ה"קיפולים", כלומר שהיית של התפילין של ראש, הוא למעשה ארבעה בתים נפרדים, שבכל אחד מהם מונחת פרשיה אחת, וכיון שיש כאן ארבעה בתים נמצא שהחלל שבכל בית הוא צר מאוד, -ראה תמונה- וכדי להכניס את הפרשיות יש לקפל אותם היטב, שיהיו צרות ויכנסו לבית, ודבר זה הוא הגורם הגדול ביותר לכך שנמצאים פסולים בפרשיות, שבמקום הקיפול הדיו דוהה, ונחלש צבעו) וכיון שצריך שיהיה הדיו "שחור", יש לדון מהו גדר "שחור", הרי בין שחור ללבן יש אין ספור גוונים, יש שחור בתכלית השחרות, ויש שחור חלש יותר, ויש שחור נוטה לאפור, אפור כהה

שמצדד שאם אינו יכול לפתוח ולקרוא לא חשיב כתב, ויל"ע בזה.

עוד יש הטוענים שכיון שנפסק בהלכה, (אר"ח לט י) שתפילין שמשתמשים בהם תדיר אינם צריכים בדיקה לעולם, אין לנו לבדות חומרות חדשות מליבנו, ולהחמיר במה שמפורש להקל, אמנם בדברי האחרונים מבואר שהכל לפי הענין, וכבר הביא שם המשנ"ב (ס"ק כו) משם המ"א דנכון לבדקם מפני שמתקלקלים מפני הזעה, ואמנם היום קלקול הפרשיות מזעה הוא דבר שאינו מצוי, אך ברור שאין נפק"מ מה סיבת הקלקול, ויש שהחמירו ביותר עיין בערוך השולחן (סי' לט ס"ו) שאחר שהביא הדין שתפילין שמשתמש בהם תדיר אינם צריכים בדיקה לעולם כתב וז"ל: "ודע דזהו מדינא אבל בזמנינו ידוע שהדיו שלנו במשך איזה שנים נקפצים מעל הקלף, ולכן האידינא נראה לי דמדינא צריכים לבדוק אותם באיזה זמן, וכן יש לנהוג" עכ"ל.

זמן הבדיקה

לגבי השאלה כל כמה זמן ראוי לבדוק התפילין, כמובן שאי אפשר לקבוע בזה מסמרות, אך המקובל הוא שדי בבדיקה לעתים רחוקות כגון אחת לעשר שנים, או חמש עשרה שנה וכדו', אמנם שמעתי מאחד מגדולי המורים בסת"ם, שאם בבדיקה הראשונה לא נמצא שום החלשות של הצבע, נראה שיותר אינם צריכות בדיקה, וטעם הדבר, משום שמחיקת הצבע תלויה בסוג הקלף, ובסוג הדיו, שככל שהקלף קשה יותר, ואינו גמיש, כך מסתבר יותר שיהיה מחיקה במקום הקיפול, וכן הדיו יש דיו שנוטה יותר "לקפוץ" מהקלף, ויש שנאחז היטב בקלף, ואם ראינו שלאחר כמה שנים אין היחלשות של צבע, סימן שהקלף גמיש, והדיו חזק, ושוב אין לחשוש להיחלשות הדיו.

סיכום

- א. בזמנינו מצוי שבמשך השנים הדיו שבמקום הקיפול- דוהה, או שיש מחיקה דקה במקום הקיפול.
- ב. אף כאשר נמצא שהדיו דהה, או שיש מחיקה, אין הדבר מבורר לפסול, אלא תלוי עד כמה דהה או נמחק, וכן תלוי בב' נידונים הלכתיים: א. מהו רמת השחרות הנצרכת. ב. הפסק דק שאינו נראה אלא כנגד השמש האם פוסל.
- ג. נמצינו למדים שראוי לבדוק התפילין לאחר מספר שנים לוודא שהדיו עומד בשחרותו.
- ד. אם בבדיקה הראשונה נמצא שהדיו לא דהה ולא נמחק כלל, יתכן שיותר אין צריך בדיקה.

לעומת זאת החזו"א (אר"ח סי' ח' ס"ח) פוסל אף בהפסק שנראה רק נגד השמש.

וכיון שרוב הפסולים הנמצאים בתפילין הם מחיקות דקות שנעשות ע"י הקיפול, הרי שפעמים רבות כשרות התפילין תלוי במחלוקת הנ"ל, שלהמשנ"ב כשר והחזו"א פוסל.

ולסיכום נמצא, שהשאלה האם מצוי שתפילין יפסלו במשך הזמן תלויה בשתי מחלוקות, הראשונה בגדר "שחרות הדיו", והשניה בדין "הפסק הנראה נגד השמש", המחמיר בשתייהם ימצא שרבים מהתפילין נפסלו במשך הזמן, והמקל בשתייהם ימצא שדבר נדיר הוא שימצאו תפילין שנפסלו, והמחמיר בחד ומקל בחד, יהיה ממוצע ביניהם, (כמובן שבדין שחרות הדיו אין כאן רק שתי דעות אלא דעות שונות זו למעלה מזו).

הצדדים האם כדאי לבדוק התפילין

לאור הדברים מובן טעם הסוברים שיש לבדוק את התפילין מעת לעת, או משום שסוברים כדעות המחמירות הנ"ל, שלדבריהם מצוי מאוד שיימצאו התפילין פסולות, ואף אם ננקוט את הדעות הנ"ל רק בתורת "לכתחילה" או "הידור" עדיין ראוי לבדוק, לוודא שהתפילין מהודרות, ולתקן הטעון תיקון,

האם עצם הבדיקה עלולה לפסול התפילין

אמנם יש הטוענים שעדיף להימנע מבדיקת התפילין, כיון שעצם הבדיקה עלולה להזיק לתפילין, טענה זו נשמעת בין על הבתים, שע"י פתיחה וסגירה עלולים להנזק, והן על הפרשיות שעצם הפתיחה עלולה לגרום לשבירת הדיו, ופסילת הפרשיות.

וכלפי הבתים – יתכן שבעבר טענה זו היתה נכונה, אולם כיום עושים את הבתים חזקים ועמידים, כך שרחוק מאוד לומר שפתיחה לעתים רחוקות, תגרום להם לנזק.

וכלפי הטענה שיתכן שהפסולים שנמצאו בפרשיות, נעשו מחמת הפתיחה, הנה טענה זו היא בגדר "עדות שאי אתה יכול להזימה", שהרי כל עוד לא נמצא "מכשיר שיקוף", שנוכל לראות את הפרשיות בעודם בבתים, לא נוכל לדעת אם טענה זו נכונה, ואף אם נמצא תפילין רבות שנמחק מהם הדיו, יוכל הטוען לטעון שנעשה כך ע"י הפתיחה, אולם מלבד שהדברים אינם מסתברים כלל, עוד יש לדון בזה מצד הדין, די ש לדון: פרשיות תפילין שאי אפשר לפותחם - האם הם כשרות? כיון שלמעשה אין אפשרות לקרוא את הכתב, והגר"ח קנייבסקי זצ"ל, בספרו מזוזות ביתך (סי' הפט סעיף ד בביאור"ל ד"ה ימסרנה) הביא בשם ספר "מעורר שינים"

לתגובות ולקבלת העלון במייל: אברהם פרטיג 0527695013

7695013@gmail.com